

„Vakarėjanti“ visuomenė – žmonių bendruomenės dalis, kuri patekusi į rinkos santykių pasaulį, mėgina maksimaliai prisitaikyti, naudodamasi egoistinės savinaudos principu. Didžiausia ir veiksmingiausia vertybė – pinigai ir pažintys. Viskas perkama ir parduodama. Marksistinės dialektikos dėsnis – kova už būvį – gajus veiksnyis išliekant ir įsitvirtinant visuomenėje. Taigi, tokia visuomenė yra ne kas kita, kaip vartotojiška. O jos komplektai – tai iš visuotinės „lygiavos“ laikų atėję neįgyvendinti tam tikros dalies žmonių troškimai, motyvai, prisiminimai, nuslopinti ir išstumti į pasąmonę ir, pačiai asmenybei nesuvokiant, darantys poveikį jos elgesiui.

Immanuelio Kanto Imperatyvo dėsnis jiems nėra žinomas. O jei ir kam žinomas, tai atmetamas dėl prieštaravimo giliam asmens egoizmo jausmui. „Elkis tik pagal tokią maksimą (individualų elgesio principą), kuria vadovaudamasis galėtum norėti, kad ji taptų visuotiniu dėsniu.“ Moralės imperatyvas skiriasi nuo kitų elgesio taisyklių – pabrėžia poelgio principo pirmenybę prieš poelgio tikslus ir pasekmes. I. Kantas skyrė hipotetinį imperatyvą, vedantį į konkretų tikslą, ir kategorinį imperatyvą, kuris riboja poelgio tikslus, maksimą riboja visuotiniu principu (dėsniu) arba reikalauja kitą asmenį, susijusį su mūsų elgesiu, traktuoti ne vien kaip priemonę, bet ir kaip tikslą.

Kategorinis imperatyvas yra sąlyga tapti moralia kiekvienai praktikos sričiai. Teisės teorijoje imperatyvas tampa teisės visuotiniu dėsniu, reikalaujančiu savos valios derinimo su visuotine valia; politiniuose svarstymuose – viešosios teisės transcendentine formule, siejančia poelgio įgyvendinimo galimybę su jo paviešinimu.

Kada nors tai vistiek suvokiama - už pinigus galima nusipirkti namą, bet ne šeimą; lovą, bet ne miegą; laikrodį, bet ne laiką; knygą, bet ne žinias; valgi, bet ne apetitą; padėtį visuomenėje, bet ne pagarbą; vaistus, bet ne sveikatą; seksą, bet ne meilę; draudimą, bet ne saugumą. Deja, anksčiau-vėliau pasirodo, kad pinigai – dar ne viskas.

Sakysit, - bet juk ne visa visuomenė tokia. Aišku, kad kita, galbūt didžioji visuomenės dalis, yra visai kitokia - moka aukotis; jai nesvetimas „artimo meilės“ principas; pinigas jai naudingas, bet uždirbamas ne bet kokiomis priemonėmis; Tėvynė ir Laisvė – reikalingi, kaip duona. Tai, klausite, ko tuomet pergyventi, jei TOKIŲ žmonių – daugiau? Deja, visada yra galimybė tam santykiui keistis. „Vargšų jūs visada turėsite savo tarpe“, - sakė kadaise Kristus, kalbėdamas apie neturtėlius. Tačiau galima ir perfrazuoti – dvasinių skurdžių taip pat visada bus. Jų tarpe labiausiai ir tarpta patekusi vartotojiškumo bacila.

„Visų idealistų (nesvarbu – ar jie svajoja apie atvirą visuomenę, ar apie tautinę dvasią), kurie tiki atradę tobulą Lietuvos ateities modelį, kelias panašus: jie gali viešai reikšti savo mintis spaudoje, gali tikėtis būti pakviesti kur nors prie apskritojo stalo padiskutuoti, po to neformalioje aplinkoje – išgerti kavos su aukštas pareigas einančiais asmenimis. Galbūt kažkas viešai pagirs ar net prisegs proginį medalį už nuopelnus Tėvynei.

O Lietuva toliau sau gyvens – *niekaip*. Tas politinis *niekaip* būvis turi ir šiokių tokių etnocentristinių atributų, ir liberaliųjų. Tačiau jų koliažas susidėstęs vyraujant akliems atsitiktinumų dėsniams. Abi susirėmusias puses vienija pralaimėjimas kažkokiai neapčiuopiamai pilkajai masei. Dažnai atrodo, kad viso to naujausiojo projekto, pavadinimu Lietuvos Respublika, pagrindinis tikslas yra užtikrinti kažkokių nepermatomos sistemos interesus – ir finansinius, ir galios. O jūs visi – tikrieji ir tariamieji – intelektualai, nors ir akis išsidraskykit,“ – rašo Donatas Petrošius.

Anot žymaus lenkų sociologo ir filosofo Zygmunto Baumano, šiandien mes visi esame vartotojai vartotojiškoje visuomenėje. Vartotojų visuomenė yra rinkos visuomenė, kurioje kiekvienas iš mūsų tuo pat metu esame ir pirkėjai, ir prekės. Vartotojiškumas yra simbolių gėrybių gamyba, platinimas, troškimas, įsigijimas ir naudojimas. Nūnai vyksta sparti visuomenės *makdonaldizacija* ir *akropolizacija*. Vartojimo gėrybės šiandien nebėra vien objektai; vartotojai tose gėrybėse mato save. Baumanas ne tik nori parodyti, kad vartotojiškumas tapo visaapimančiu socialinės realybės faktu, bet kad tai tapo mūsų gyvenimo būdu. Vartojimas šiandien jau nebėra vien pasirinkimas – vartoti tapo prievole.

Nevartojantieji kaipmat atsiduria visuomenės psichosocialiniame užribyje ir yra stigmatizuojami. Laisvo pasirinkimo nėra, nebent pasirinkimu laikytume pasirinkimą tarp *McDonaldo* ar *Hesburgerio*, *Bitės* ar *Omnitel*, *Nike* ar *Adidas*, atostogų Egipte ar Turkijoje ir pan. Kitaip tariant, galime pasirinkti, ką vartoti, o ne ar vartoti. Baumanas liberalųjį šūkį „laisvė rinktis“ papildo tardamas, kad šiandien esame „laisvi rinktis vartoti“. Tamo Kavaliausko žodžiais tariant, „vargu ar galima kalbėti apie laisvę, jei dirbama tam, kad vartotum, o visi vartoja tam, kad reiktų vėl visko prigaminti, jei, kitaip tariant, gyvenama voverės rate.“ (Kultūros barai, 8–9, 2006)

Pasirinkimo iliuziją sukuria prekinė begalybė ir nuolat atsinaujinantis pasitenkinimo, malonumo jausmas. Nors pasitenkinimas yra momentinis (juk likvidžioje modernybėje ilgalaiškumo ir patvaresnių vertybių

nėra ir negali būti), tačiau tokių momentų mūsų kasdienybėje itin gausu, todėl įsivaizduojame nuolat gyvenant malonų gyvenimą. Malonumas yra visą laiką gaminamas ir perkuriamas: nuotaikingi hollywoodiniai filmai, malonios ausiai dainos mus vis nukelia į menamą aukso amžių, kuris arba jau buvo, arba dar bus.

Vartojimo kultūra prasideda rinkos teritorijoje, kultūrinėje dykumoje be savybių, ir šioje dykumoje didžiąją gyvenimo dalį pragyvena į vartotojus perdaryti individai. Kultūrinėje dykumoje tikrąsias vertybes pakeičia surogatinės: nori meilės, amžinybės, nemirtingumo? Prašau, sukūrėme atrakcionų parką, kuriame gali tai patirti, ir ne vieną kartą, o tiek, kiek nori.

Negana to, vartotojiškumo logika įsiveržė ir į meilės sritį, vyro ir moters santykius. Baumanas pabrėžia „kišeninių santykių“ įsigalėjimą, kultivuojamą ir populiariosios psichologijos leidiniuose, agituojančiuose „nesikankinti“ ir tenkintis vienadieniais santykiais, kurie neapsunkintų įsipareigojimų bei tvirtesnio susisaistymo našta. Partnerius šiandien renkamės panašiai kaip prekes hipermarketuose. Meilė šiandien suvokiama kaip investicija, todėl kaskart stengiamasi racionaliai apsvarstyti, ar apsimoka (įsi)mylėti. Šioje vietoje dera priminti, jog neseniai Egidijus Vareikis paprovokavo viešąją erdvę šokiruojamai skambančiu klausimu: kokia nauda būti lietuviui? Internetiniai komentarai, autoriaus nuomone, parodė, jog utilitarizmo logika ne tik nepradingusi, bet yra užvaldžiusi daugelio lietuvių sąmonę. Tai mintys iš Simo Čelutkos straipsnio.

Vartotojiška visuomenė – pats baisiausias dalykas, kuris gali su mumis nutikti. Vartotojus labai lengva valdyti, kabinti jiems makaronus ant ausų. Visiškai pakanka pažadėti jiems kokių nors vartotojiškų gėrybių ir žmogus jau tavo. Vartotojai jau nebesugeba mąstyti, jie sugeba tik tai kaltinti kitus dėl savo nesėkmių.

Mūsų visuomenėje egzistuoja toks faktorius kaip pinigai. Žmonių planetoje labai daug ir visi susigalvoja būdų, kaip užsidirbti pinigų, kad galėtų išgyventi. Tokių išmonių šiuolaikinėje visuomenės sistemoje vis daugėja. Ir pamirštama pagalvoti apie tokius dalykus kaip sąžiningumas ar padarumas.

- Farmacijos kompanijoms naudinga, kad vaistai pašalintų simptomus, o ne ligų priežastis.
- Medikams naudinga, kad mes kaip galima daugiau sirgtume ir kaip galima ilgiau nepasveiktume.
- Maisto produktų gamintojams naudinga, kad mes apsirtume, kuo rečiau gamintumės maistą savarankiškai, įpultume į priklausomybę nuo maisto rūšies ar skonio.
- Drabužių gamintojams naudinga, kad mes *sėdėtume ant dietų* ir tai liesėtume, tai storėtume. Kad kiek įmanoma dažniau atnaujintume savo garderobus, pageidautina – nuo nulio. Tam mums brukami į galvą dirbtiniai grožio standartai, vietoje to, kad kartą ir visiems laikams atskleistų mums antsvorio problemos priežastis. Mada keičiasi po kelis kartus per metus, puldinėja iš vieno kraštutinumo link kito.
- Prekių ir paslaugų gamintojams ir tiekėjams naudinga, kad mes kentėtume nuo įvairiausių nepilnavertiškumo kompleksų, siektume vienas kitą *perspjauti* ir užpildyti tuštumą savo širdyse materialių vertybių vaikymusi. Dėl to visuomenėje kuriamos ir skatinamos įvairiausios pažiūros, mados, įbrukti per prievartą siekiai ir virusinės programos, paklaidinančios žmogų ir atitraukiančios jį nuo tikrųjų gyvenimo vertybių.

Šitą sąrašą galima tęsti ir tęsti.

Laimei, vis daugėja sąmoningų žmonių, kurie ima rūpintis savo sveikata ir akiai nebetiki viskuo, ką jiems mėgina įbrukti sistema.

Aukštas nusikalstamumo lygis, narkomanija, prostitucija ir kitos ydos egzistavo ir anksčiau, tačiau buvo išimtis iš taisyklių, o dabartiniais laikais yda yra norma.

Nusikalstamumo augimas vaizdžiai iliustruoja Bendžamino Franklino išsireiškimą: „Žmogų, kuris teigia, kad pinigai gali viską, galima įtarti tuo, kad jis gali padaryti viską dėl pinigų“. Aštriau analogišką mintį pareiškė Edi Pjeras Bošenas: „Tie, kurie mano, kad pinigai – tai viskas, neabejotinai pasiruošę viskam dėl pinigų“. Idėja, kad prisivogti turtai turi būti kažkokiu būdu perskirstyti visiems žmonėms, žaloja visuomenę.

Neseniai Kauno policijos kriminalistai neseniai demaskavo apie metus laiko visoje šalyje veikusį pagrindinį prostitucijos tinklą, kurį organizavo Lietuvos pilietė. Dauguma prostitutėmis dirbusių moterų buvo užsienietės. Įtarimai dėl pelnytos iš kito asmens prostitucijos pareikšti aštuoniems asmenims. Nė vienas iš šių asmenų iki šiol neteistas. Kai kurie jų oficialiai dirba gana prestižinį darbą. Yra tarp jų ir užimančių tam tikras pareigas Kauno aukštosiose mokyklose... Nei išsilavinimas, nei amžius, nei pareigos netrukdo Mamonos vergui siekti pelno.

Ydos mene – irgi didžiuliai pelnai. Genijai gimsta retai, dėl to gerokai paprasčiau paimti vidutinybę, įrodyti visiems, kad jis yra genijus, o paskui pardavinėti jo „genialius“ darbus už dešimtis milijonų. Startinė „dailininko“ Malevičiaus „paveikslo“ „Stačiakampis apskritime“ kaina 2003 gegužės mėnesį siekė 7 mln\$. Negalima nepritari žinomam aforizmui: „Abstrakcionizmas – tai menas, kuris pasitelkęs pačias įvairiausias vaizdavimo priemones, nevaizduoja nieko“.

Menas pavirto verslo rūšimi, o verslas pirmiausiai orientuojasi į pinigus, visa kita jo nedomina.

Analizuodamas kultūros vystymosi tendencijas, rusų filosofas A. I. Subetas pabrėžia:

„Kapitalracionalizmas mašinizuoja žmogų, mašinizuoja jo jausmus ir vertybes. Šis procesas – tai ir yra totalus monetizavimas, kitaip sakant, visa ko pavertimas pinigais... Kapitalracionalizmas naikina kultūrą, paversdamas ją „technika“ be jausmų, „žmogaus nužmoginimo ir kultūros sunaikinimo technika“.

Kas pelninga, tas ir normalu. Tai taisyklė, pagal kurią gyvena pinigų civilizacija. Štai Amerikoje, ypač sostinės ir kitų didmiesčių regionuose, ėmė rasti ypatingų „erotinių“ užteigų. Didžiausią paklausą turi tortai ir pyragaičiai, turintys vyriškų ir moteriškų lyties organų formas. Ir nieko neįaudina, kaip tai atsiliepia dorovei. Prekyba neša pelną, vadinasi ji egzistuos.

Visi, net švenčiausi dalykai iškreipiami ir paverčiami prekėmis. Po prostitucijos legalizavimo Naujojoje Zelandijoje prasidėjo seksualinių paslaugų bumas, o prostitutės pradėjo siūlyti klientams visiškai naujas paslaugas, pavyzdžiui, tokias kaip maitinimas krūtų pienu.

Pinigai daromi iš visko. Tame tarpe ir iš mirties. Šveicarija, laikrodžių ir bankų šalis, pavertė žmonių mirtį verslu. Po to, kai ten oficialiai leido eutanaziją, į Šveicariją iš visos Europos ėmė plūsti žmonės, norintys legaliai numirti savo pačių pasirinktu momentu. Iš eutanazijos daromi neblogi pinigai. Tai, kas vieniems yra labai sunkus pasirinkimas, kitiems tėra pelningas verslas. „Žinomi atvejai, kai į juos kreipėsi žmonės, pavyzdžiui, iš Vokietijos ir tą pačią dieną nusižudydavo. Atvažiavo, vieną kartą pasikalbėjo su Dignitas atstovu ir ia pat gavo receptą. Kartais gydytojas netgi nemato paciento, bet iškart patenkina jo prašymą ir išrašo nuodus“ – mano Nacionalinės medicinos etikos komisijos pirmininkas Kristofas Remanas Suteris. Kaip taisyklė, už savo paslaugas jie ima kelis tūkstančius eurų. Tačiau pagrindinis pajamų šaltinis – vieniši turtingi senukai.

Štai - „vakarėjančios“ visuomenės „vertybės“ ir kompleksai (gal kas tai pavadins tiksliau), apie kuriuos kalbėti neįaudina, kai galvoji apie savo vaikų ateitį:

Viskas perkama ir parduodama. Net tėvynė, nesidairant.

Šeima nereikalinga. Gyvenimas „susimetus“, pilietinėje santuokoje praktiškesnis.

Vaikų išvis nereikia, arba reikia nedaug, nes jie trukdo karjerai ir poilsiui.

Greito maisto restoranai ir kitos institucijos, neva, taupo laiką. O artimiesiems laiko vistiek trūksta.

Laiko nėra ir vaikams auklėti. Tam yra mokykla, auklės ir įstaigos.

Moterys turi siekti karjeros, kaip ir vyrai. Lygių teisių ir galimybių visuomenė.

Nereikia bendruomenės, kaimynų. Vienišumas, uždarumas, susvetimėjimas.

Gyvenimas kitų sąskaita, jei tik pasitaiko proga.

Verslas iš nieko. Būrėjai, ekstrasensai, klastoti prekių ženklai ir kinietiška produkcija.

Pinigai iš smurto ir palaidumo propagandos.

Agresija visuomenėje padeda išlikti.

Informacinių technologijų Matrica pabėgti į kitą gyvenimą.

Dvasinis nihilizmas - išminties išdava, o satanizmas – tik žaidimas.

Sektų nėra, yra tikėjimų įvairovė ir mirties kultūra.

Makaronų kabinimas, reklamos galia ir neurolingvistinis programavimas.

Viskas turi būti taip, kaip Vakaruose. Tautiškumas – nebe madoj.

Nauda, nauda, nauda... Ar žmonijos tikslas – susinaikinti? Ką norima klonuoti? Ar reikia naujų vartotojų su ypatinga paskirtimi? Babelio bokšto statytojams Dievas sumaišė kalbas. O kas laukia dabartinių naujų pasaulio paslapčių ieškotojų–savanaudžių? Tai – vis blogos naujienos. Apskritai, ar pastebėjote, - klausytojams ir žiūrovams jos pateikiamos su makabriškai mazochistiniu pasimėgavimu. Nužūžė nesveikas žmogus savo tėvus – tai visos *Žinios* sukasi apie tą naujieną. Blogos naujienos vartotojiškai visuomenei. Kad pasidžiaugus, kaip kitiems blogai? Kraujas žmonėms patinka. Visi mato, kaip iš jo *daromi* milijonai. Rusai sako – kad muzikas persižegnoję, turi trinktelėti griausmas. Bet ar reikia linkėti vartotojiškai visuomenei gilių sukrėtimų? Kad daugelis atsibustų. Kad praregėtų. Jie patys ateina. Arba tuos išbandymus siunčia Dangus. Štai, - Ukraina. Liejasi kraujas, dėl to, kad kita valstybė turi savanaudiškų tikslų. Ar žmonės ten laimingi, kur liejasi kraujas? Ar yra laiko pagalvoti apie tuos vartotojiškos visuomenės kompleksus? O gal – kaip tik laikas.

2014 m. spalį Ukrainos prezidentas Petro Porošenka pirmalaikių Aukščiausiosios Rados rinkimų išvakarėse paragino ukrainiečius balsuoti kaip liepia sąžinės balsas. „Tiesiog neužmirškite, kad balsavimas už pinigus dabar yra ir perkančiųjų, ir parduodančiųjų nusikaltimas. Matuoti savo balsą grivynomis – tai lyg parduoti savo tėvynę. Tai šimteriopai prieštarauja įstatymams ir yra nuodėminga, kai dešimtys tūkstančių žmonių rizikuoja savo gyvybe, kad apgintų mūsų tėvynę“, – kalbėjo P. Porošenka.

...Balsuoti galima už pinigus, arba – išvis nebalsuoti ... Reikia ir tai įrašyti į toli gražu nepilną „praktiškos“ visuomenės „vertybių“ sąrašą.

Kągi nustebins mano pasiūlymas visiems iš naujo (ar pirmąsyk) SKAITYTI ŠV. RAŠTĄ? Tiesiog skaityti, jei neturite TIKĖJIMO. Ir ieškoti. Jei mąstote, jei norite gyventi doriau. Pagalinkite žinias apie tikrąsias KURIANČIASIAS GYVENIMĄ vertybes. Ir kas žino, gal daugeliui per tai įvyks stebuklas. Ir JUO patikės. „Iš tiesų sakau jums: jei turėtumėte tikėjimą kaip garstyčios grūdelį, jūs tartumėte šitam kalnui: 'Persikelk iš čia į tenai', ir jis persikeltų. Jums nebūtų nieko negalimo“. (Mt 17, 20)

Jei nėra Tikėjimo, aplink sukinėjasi Pyktis, ir siekiama žmogų destabilizuoti. Galutinai ištrinti supratimą apie Gėrio ir Blogio ribas. Žmonėms reikia Dievo, tam tikros auklėjimo sistemos, grįžimo prie tikrų vertybių. Tik Gėrio rėmuose galima svajoti apie idealią šeimą, sveiką visuomenę, laisvą valstybę, pagaliau – apie kuriantį, o ne griauinantį save žmogų. O dabar, deja, kai kam – „Už tą brangią, už tėvynę graužia utelės krūtinę...“ Ir niekas nesikeičia, nes tik kiti kalti.

Šaltiniai.

<http://versijos.lt/vartotojiska-visuomene>

D. Petrošius. Nedūstu, nes nekvėpuoju. bernardinai.lt, 2010-07-30

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-07-30-donatas-petrosius-nedustu-nes-nekvepuoju/48213>

S. Čelutka. Zygmunto Baumano vartotojiškumo teorijos profilis. Bernardinai.lt, 2010-09-02,

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-02-simas-celutka-zygmunto-baumano-vartotojiskumo-teorijos-profilis/49751>

Totalitaraus kapitalizmo įtaka visuomenės nenormalumui. Versijos.lt, 2012-01-30,

<http://versijos.lt/totalitaraus-kapitalizmo-itaka-visuomenes-nenormalumui/>

2017-03-31